

पाञ्चभौतिक त्रि० पञ्चभ्यो भूतेभ्य आगतः ठक् द्विपद-
 वृद्धिः । आकाशादिभूतपञ्चकारण्ये देहादौ “पाञ्चभौ-
 तिको देहः” “चातुर्भौतिकमित्येके” “ऐकभौतिकमि-
 त्यपरे” सां० सू० । “ऐकभौतिकभैकैकभौतिकमित्यर्थः
 तत्र मनुष्यादिशरीरे पार्थिवार्थक्येन पार्थिवता एवं मूर्त्या-
 दिभ्योकेषु तेजसार्थक्येन तेजसादिना शरीराणां सुवर्णा-
 दीनामिव भा० इत्यनेकेषां मतसङ्का ५७० स्वयं
 निर्णयस्ततोक्तो यथा “न पाञ्चभौतिकं शरीरं बहूना-
 मुपादानायोमात्” सां० सू० “बहूनां भिन्नजातीयानां
 चोपादानत्वं घटपटादिस्थले न दृष्टमिति सजातीयमेवो-
 पादानम् । इतरञ्च भूतचतुष्टयसुपटम्भकमित्याशयेन
 पाञ्चभौतिकत्वव्यवहारः । एकोपादानकत्वेऽपि पृथिव्ये-
 वोपादानं सर्वशरीरस्य शरीरस्यैकमात्रभूतोपादानकत्वं
 भूवैक्यमेवैव प्रसङ्गेन विगिह्याह” भा० “सर्वेषु पृथिव्यु-
 पादानमसाधारण्यात् तद्व्यपदेशः पूर्ववत्” सां० सू०
 सर्वेषु शरीरेषु पृथिव्येवोपादानम् असाधारण्यात्
 आधिक्यादिगिरुत्वमिति । अत्रापि शरीरे पाञ्चचतु-
 रादिभौतिकत्वव्यपदेशः पूर्ववत् इन्द्रियाणां भौतिक-
 त्ववदुपटम्भकत्वमात्रेणेत्यर्थः” भा० । अथञ्च सांख्य-
 पक्षः । वेदान्तिमते तु तत्रात्मकता कायस्य तच्च काय-
 शब्दे १६२४ पृष्ठादौ दर्शितं तत्र दृश्यम् ।

पाञ्चालिका स्त्री पञ्चाली स्त्री अथ ततः स्त्रियै क कापि
 अतश्चनम् । वस्त्रादिनिर्मितपुत्तलिकाबाम् दिक्प० ।

पाञ्चवर्षिक त्रि० पञ्च वर्षाः प्रमाणमस्य ठक् तस्य वा न
 लुक् । पञ्चवर्षयस्के त्रिका० ।

पाञ्चशब्दिक त्रि० पञ्चभिः शब्दैर्निर्दिष्टं ठक् । पञ्चभिः
 शब्दैर्निष्पादिते वाद्यभेदे । पञ्चशब्दाश्च वाद्यभेदाः यथा
 “अङ्गजं कर्मजं चैव तन्मज्जं कांस्यजं तथा । फुत्तजं
 चैतं सुनिभिः कथितं पाञ्चशब्दिकम्” स्कन्दे रेखाञ्च० ।

पाञ्चार्थिक पु० पञ्च अर्थौ लक्ष्यानि प्रायाः वा दल सन्ति ठक्
 वा० वृद्धिः । १पयुपतिशब्ददर्शितकल्पपञ्चकान्तिते २तलो-
 कप्राशपञ्चकयुते च प्राशुपतागसे त्रिका० ।

पाञ्चाक्ष त्रि० पञ्चाक्षदेशे भवः स्त्रियै वा अण् । १पञ्चाक्षदेश-
 भवे स्त्रियै ङीप् । पाञ्चाक्षी । २पञ्चाक्षदेशे च पञ्चानां
 विप्रयाणानन्यतोऽनवगतानां प्रकाशनायान्विति पृथो०
 शशास्त्रे “प्रदत्तं च निदत्तं च शास्त्रं पाञ्चाक्षं चकम्”
 भाग० ४।२५ व्याख्यायां श्रीधरपुत्राचार्यम् ।

पाट् सञ्च० पट-णिच् क्तिप् । सम्बोधने सेदि० ।

पाटक त्रि० पट-ल्युल् । हेदके २महाकिष्कौ शकटकान्तरे
 ४वाद्ये ५अर्थादिवाचने इमूलद्रव्यापचये ७रोधे सेदि०
 ८पामैकदेशे हेमच० ।

पाटञ्चर पु० पटञ्चर एव स्त्रियै प्रसादित्वादण् । चोरे अमरः
 पाटन न० लु० पट-भावे ल्युट् । हेदने

पाटल पु० पाटयति पट-णिच्-कलच् । १चेतरक्तवर्णे ।
 २तद्वति त्रि० (पाटल) ख्याते ३दृष्टे स्त्री० अमरः ।
 ४तत्पुष्पे ५आशुधान्ये च न० “अल्युष्णं पाटलं बहनि-
 क्षन्दि च त्रिदोषकत्वं” राजनि० । ६रक्तलोभे स्त्री
 शब्दच० । पाटलोत्पत्तिर्यथा । “प्रदक्षमानो चरयो
 द्वाऽसौ कुसुमायुधः । उत्सर्जं धनुः चोष्ठं तज्ज-
 मासाद्य पञ्चपा । यदासो नृसृष्टिबन्धन्तु रक्ष्यष्टवं महा-
 प्रभम् । स च स्मकतरुजातः खगगन्ध्यायो सुखाकतिः ।
 नाहस्यानं शुभाकारं यदासीद् वज्रभूषितम् । तत् जातं
 केशराट्त्रं च वज्रलो नामतो नमः । या च कोटी शु-
 भाद्यासीदिन्द्रनीलविभूषिता । जाता सा पाटला रम्या
 शङ्कराजिविभूषिता” वामनपु० इत्य० । पाटलवर्णात्
 ७दुर्गायाम् स्त्री तन्त्रसा० । पाटलायनोशब्दे दृश्यम् ।
 पाटलानां समूह पाशा० य । पाटल्या बहुसमूहे स्त्री ।

पाटलद्रुम पु० नित्यकर्म० । पुत्रागड्ये राजनि० ।

पाटलाप्यसन्निभ न० पाटलाप्येषु दृश्यम् नित्यन० ।
 पञ्चकाष्ठे राजनि० ।

पाटलावती स्त्री १नदीभेदे भा०भी० ६अ० । २दुर्गावाञ्च ।
 “अपण्णिकेपण्यां च पाटला पाटलावती” तन्त्रसा० ।

पाटलि स्त्री पट-णिच् अलि । (पाटल) ख्याते १दृष्टे
 “पाटलिसंसर्गचरभिवनवाताः” इति शकुन्तला २घण्टा-
 पाटलो च अमरः वा ङीप् । ङीवन्तः शकटभीष्टस्ते
 ४सृक्कचष्टले च राजनि० । [हारा० ।

पाटलिक पु० पाटि-अलि संज्ञायां कृत् । अन्यधर्माच्च
 पाटलिपुत्र न० (पाटना) ख्याते नगरभेदे कुसुमपुरे हेमच०
 पाटलोपल पु० नित्यक० । चेतरक्तवर्णयुक्ते मणिभेदे

पाटव न० पटोभायः पृथ्वा-इमनिचोऽभावपक्षे अण् । १दक्षले
 २चारोग्ये च राजनि० । पटोऽख्याताः अण् । पाटवाः
 तच्छात्रे व०व० । [त्रिका० ।

पाटविक त्रि० पाटवमस्यस्य ठक् । १पटौ दृष्टे २भूतं च
 पाटहिका स्त्री पटहस्तेदम् पाटहं तदाकारमस्त्रास्त्रि
 ठक् । १युञ्जायां हारा० पटहे तद्वाद्ये प्रसृतः ठक् ।
 २पटहवाद्यवादके त्रि० ।